

ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ
ตามแนวพุทธจริยศาสตร์
An Analytical Study on Karen Sakor's Hand Tying Ritual
according to Buddhist Ethics

พระญาณพล กิตติปญโญ

PhraYannapol Kittipanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

บทคัดย่อ

บทความ “ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในพระไตรปิฎก (2) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ (3) เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า

1. พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักการดำเนินชีวิตตามคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ซึ่งวางอยู่บนกรอบความถูกต้องของศีลธรรมในพระพุทธศาสนาโดยปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่ 2 ประการ 1.) สัจธรรม คือ ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ 2.) ศีลธรรม คือ ข้อที่มีลักษณะเป็นการชักชวนให้กระทำหรืองดเว้นไม่กระทำบางอย่าง มีเกณฑ์ในการตัดสินอยู่ 2 ประการ คือ 1.) ทุจจริต 3 2.) สุจจริต 3 และคำนึงถึงเจตนาอีกด้วย

2. พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอเป็นพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติสืบตอมกันมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ซึ่งมีความเชื่อเรื่องขวัญว่า เมื่อขวัญตกหล่นหรือหนีหายไปจากตัว เป็นเหตุให้เจ็บไข้ได้ป่วย จึงต้องมีการผูกข้อมือเพื่อล่อขวัญหรือเรียกขวัญให้กลับมา โดยทุกๆ ปี จะผูกข้อมืออยู่ 2 ครั้ง ในเดือนกุมภาพันธ์และเดือนสิงหาคม ทั้งนี้เพื่อความสุขภาพกายและทางใจ

3. พิธีกรรมการผูกข้อมือตามแนวพุทธจริยศาสตร์ พบว่า การผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ นั้นไม่เป็นไปตามพุทธจริยศาสตร์ในส่วนของกายทุจริต คือ มีการฆ่าสัตว์ในการประกอบพิธีกรรม ส่วนวจีทุจริต ปฏิบัติได้โดยประกอบวจีสุจจริต และมโนทุจริตปฏิบัติได้โดยประกอบมโนสุจจริต และการผูกข้อมือนี้นี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและผู้อื่น

คำสำคัญ : พิธีกรรมการผูกข้อมือ; กะเหรี่ยงสะกอ; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

Research article “An Analytical Study on Karen Sakor’s Hand Tying Ritual according through of Buddhist Ethics” has 3 objectives which are (1) to study Buddhist Ethics from the Tripitaka (2) to study Karen Sakor’s Hand Tying Ritual (3) to analyze Karen Sakor’s Hand Tying Ritual Viewed through Buddhist Ethics. Result of this qualitative study showed that;

1. Buddhist Ethics is a principle of living according to the Buddhist doctrine by using judgment and problem solving based on rightful morality in Buddhism as found in Tripitaka were 2 ie.; 1) The truth is natural facts. 2) Moral is a instruction which has a characteristic in persuadeor refrain to do something by using moral decision making criterions i.e 1) 3 misconducts 2) 3 good conducts and also focusing on intention as a core for consideration.

2. Karen Sakor’s hand tying ritual is a traditional that Karen Sakor has done for many generation. Which believes in the spirit that when the spirit losing can cause the spirit’s owner to be illness and cause of sickness. Therefore, hand tying ritual has to be done in order to keep “spirit” back to the previous owner. There are two Sakor’s hand tying rituals yearly in February and August. Duration of this ritual is for 3 days and resulting in happiness of mind and body.

3. the Hand tying ritual along of Buddhist ethics was found that Sakor’s hand tying ritual does not comply with the Buddhism ethics as part of bodily misconduct there are were killed animals to do hand tying ritual. For bad conduct in word can be treated by good conduct in word and bad conduct in thought can be treated by good conduct in thought. Nevertheless, this hand tying ritual aims for usefulness of himself and others.

Keywords: Hand Tying Ritual; Karen Sakor’s; Buddhist Ethics

บทนำ

หากกล่าวถึงโลกยุคสมัยนี้เรียกได้ว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลงผันผวนผู้คนจึงย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกหรือไม่ก็ปรับตัวเองให้อยู่รอดตามสังคมของโลก แต่เดิมทีนั้นสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ วิถีชีวิตผู้คนจึงเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสหลัก เมื่อสังคมเกษตรกรรมกลายมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามกลไกการพัฒนาของรัฐ รวมถึงการเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศของรัฐเอง ทั้งนี้ในสังคมต่างๆก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกลไกของรัฐหรือนโยบายของรัฐ แม้แต่สังคมกะเหรี่ยงก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เมื่อชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาและเรียนต่อในระดับสูงมากขึ้น และหางานอื่นทำนอกจากด้านเกษตรกรรมในหมู่บ้านแล้วทั้งนี้โดยการเข้าสู่เมืองเพื่อศึกษาต่อและการออกไปหางานทำนอกภาคเกษตรกรรมจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง แม้จะเป็นการทำงานให้กับคนอื่นแต่ก็ได้มาซึ่งค่าตอบแทนที่ดีกว่า จึงเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมกะเหรี่ยง ซึ่งในเมืองเองเป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ การเลือกทำงานในเมืองจึงเป็นทางเลือกด้านอาชีพที่ดีกว่าเดิมและน่ารายได้มาเสริมฐานะของตนเองและครอบครัว (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2552) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคนกะเหรี่ยงเหล่านี้จึงทำให้เป็นเรื่องน่าศึกษาในส่วนของวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมต่างๆ ที่เคยดำรงอยู่ในสังคมกะเหรี่ยงนั้นว่าจะดำรงอยู่ในสังคมกะเหรี่ยงได้อย่างไร ควรอยู่ในบริบทใดภายใต้ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

กะเหรี่ยงสะกอมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตอยู่หลายพิธีกรรม พิธีกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตหลักๆนั้น ประกอบด้วย พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมการตาย พิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรกรรม (กาญจนา แก้วเทพ, 2530) ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนี้ล้วนแล้วเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยงสะกอในสมัยใหม่ที่มีการประกอบพิธีกรรมขึ้นบ้างหรือไม่ประกอบพิธีกรรมขึ้นอีกเลย แต่มีพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ยังคงสืบทอด ปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมขึ้นอยู่ตั้งแต่สมัยอดีตจวบจนในปัจจุบันนี้ และประกอบพิธีกรรมขึ้นทุกๆปีโดยประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้ปีละ 2 ครั้ง โดยจะประกอบขึ้นครั้งแรกในในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี และในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกๆปีนั้นก็คือพิธีกรรมการผูกข้อมือ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงสะกอเรียกว่า “กีจื้อ” (กีจื้อ คือ การผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยง) โดยพิธีกรรมการผูกข้อมือดังกล่าวนี้ กะเหรี่ยงสะกอที่นับถือพุทธศาสนายังประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือทุกหมู่บ้าน ทุกหลังคาเรือนแต่สำหรับกะเหรี่ยง

สะกอกที่นับถือคริสต์ศาสนานั้นจะไม่มีการประกอบพิธีกรรมนี้ โดยการประกอบพิธีกรรมครั้งแรกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่ชาวกะเหรี่ยงสะกอกจะทำการเกษตร ก่อนจะหาพื้นที่ในการทำไร่หมุนเวียน ในครั้งสองนั้นจะประกอบพิธีกรรมในช่วงเดือนสิงหาคม โดยเป็นช่วงเวลาที่ยาวในไร่ของกะเหรี่ยงสะกอกกำลังจะตั้งท้อง การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการบอกให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าที่-เจ้าทาง เจ้าป่า-เจ้าเขา เพื่อให้รับรู้ว่าได้เวลาที่ชาวกะเหรี่ยงสะกอกจะเริ่มทำการเกษตรในฤดูใหม่ที่จะมาถึงนี้การประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือเป็นการเรียกขวัญ ขวัญที่อยู่ในตัวเราให้กลับมา ซึ่งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ(มานพ ชื่อภักดี, 2553) และเป็นการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้สุขภาพแข็งแรงก่อนที่จะลงมือทำการเกษตรในฤดูกาลใหม่ในการประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแลประสบความสำเร็จในการทำเกษตร พิธีกรรมดังกล่าวนี้ทำให้ออกเกิดความสงบสุขทั้งทางกายและใจ ต่อปัจเจกบุคคลและสังคม ในทางกายนั้นพิธีกรรมการผูกข้อมือเป็นช่วงเวลาของพักผ่อน ผ่อนคลายการได้อยู่พร้อมหน้ากันกับบุตรหลานตัวเองหลังจากกลับมาจากต่างถิ่น ในทางใจนี้พิธีกรรมการผูกข้อมือเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ก่อนที่จะลงมือทำการเกษตร ส่วนของสังคมนั้น จะมีข้อยึดถือข้อปฏิบัติร่วมกันเช่น ห้ามประกอบกิจกรรมใดๆห้ามไปพักค้างคืนที่อื่น ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ให้พูดดีคิดดีโดยเคร่งครัดหลังจากยังไม่ผ่านพ้นการผูกข้อมือ 3 วัน เป็นต้น ด้วยข้อปฏิบัติดังกล่าวนี้ทำให้คนในสังคมมีเวลา มีโอกาสที่จะได้พบเจอ พูดคุยกัน ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข สันติสุขเกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันการประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือนี้อุดคล้องกับวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงสะกอกในการทำไร่หมุนเวียนซึ่งการทำไร่หมุนเวียนนี้ถือว่าเป็นวิถีของชาวกะเหรี่ยงสะกอกโดยแท้ โดยมีคำกล่าวที่ว่า “หากไม่มีไร่หมุนเวียน ก็ไม่มีปกากะญอ” (เปือพอ, 2540) ด้วยข้อยึดถือข้อปฏิบัติร่วมกันหลังจากการประกอบพิธีกรรมผูกข้อมือไปนั้นมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธจริยศาสตร์ เช่น ศีล อกุศลกรรมบถ กุศลกรรมบถ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นในส่วนข้อยึดถือข้อปฏิบัติร่วมกันในสังคมทั้งก่อนและหลังจากประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือ

พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักปรัชญาที่มีสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากทั้งนี้และทั้งนั้นก็ยังปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมต่างๆในสังคมไทย แม้จะไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดหรือเป็นรูปธรรมก็ตามแต่ทุกก็มีแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ปรากฏให้อยู่ซึ่งจะพบได้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอกที่มีแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ปรากฏอยู่ในข้อยึดถือ ข้อปฏิบัติร่วมกันก่อนและหลังจากการประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือพิธีกรรมดังกล่าวนี้มีความเชื่อมโยง สัมพันธ์ กับสิ่งต่างๆเช่น ครอบครัว สังคม สรรพสัตว์ หรือแม้กระทั่ง

สิ่งเหนือธรรมชาติ พุทธจริยศาสตร์นั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสรรพสิ่งในด้านต่างๆ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีเหตุ มีผล สอดรับสัมพันธ์กันเช่นเดียวกับปฏิจกสมุปบาท (วคิน อินทสระ, 2549)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในเชิงวิชาการ เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคม โดยเฉพาะคนรุ่นหลังที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ได้ศึกษา ได้รู้คุณค่า และเข้าใจพิธีกรรมการผูกข้อมือนี้ และเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ ในแง่มุมต่างๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ
3. เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งขอบเขตในการวิจัยจะเน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยภาคสนาม (Field Research) ควบคู่กันไป โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมเรื่องพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอและพุทธจริยศาสตร์ในพระไตรปิฎก และมีข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลที่เก็บใหม่ (Primary Data) คือเป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งไม่มีการเก็บข้อมูลนี้รวบรวมมาก่อน

2. ขอบเขตด้านเอกสาร

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่
 - 1) งานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและนักวิชาการสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอและพุทธจริยศาสตร์

2) ข้อมูลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอในเขตพื้นที่ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่แพม ตำบล เมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัด เชียงใหม่ บ้านแม่หาด ตำบล เมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัด เชียงใหม่ และบ้านนามน ตำบล เมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัด เชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านประชากรในการให้ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้กรณีศึกษาชาวกะเหรี่ยงสะกอในเขตอำเภอเวียงเหนือ จังหวัด เชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่แพม บ้านแม่หาด และบ้านนามน ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูล 21 คน มีเกณฑ์กำหนดในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

3.1. ผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน ประกอบด้วย พระทินกร ถิรวิริโย (จะแคะโพ), พระพุทธมน วิตมโล (กะพอ)

3.2. ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายพาเค จะแคะโพ, นายจะเข้ ปู่ปืด

3.3. ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายกิลิ กะพอ, นายกุญ กอทุ

3.4. ผู้รับการผูกข้อมือ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย นางธิดิการจน์ กะพอ, นายพิทักษ์ กะพอ, นางหน่อคือ กอทุ, นายเจษฎา จิตตวรวานิช

3.5. ผู้ร่วมพิธีกรรม จำนวน 4 คน ประกอบด้วย นายศรีไล กะพอ, นางสาวพรธิภา เจโพ, นาย สม พะเก, นาย เสาร์คำ โตรี

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการไปสัมภาษณ์หมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอ ในเขตอำเภอเวียงเหนือ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่แพม ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ บ้านแม่หาด ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านนามน ตำบล เมืองเหนือ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะ

ดำเนินการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

1.1 การวิจัยเอกสาร (Document Research) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการผูกข้อมือและพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดและรูปแบบขั้นตอนของการผูกข้อมือและทำความเข้าใจและลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก

1.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบขั้นตอนในการผูกข้อมือโดยตรงจากกะเหรี่ยงสะกอเจ้าของพิธีกรรมการผูกข้อมือ ในพื้นที่อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย บ้านแม่แพม บ้านแม่หาด และบ้านนามน ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

2. ประชากรในการให้ข้อมูล

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้กรณีศึกษาหมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอ ในเขตอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยหมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอมีอยู่ด้วยกัน 3 หมู่บ้านในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยบ้านแม่แพม บ้านแม่หาด และบ้านนามน ตั้งอยู่ในตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้การสัมภาษณ์จำนวน 21 คน

แต่ด้วยหมู่บ้าน บ้านแม่หาด ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ ไม่ได้ทำการผูกข้อมือแล้ว ก็จะมีลักษณะคือไม่พร้อมเพรียงกันในหมู่บ้าน ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน และไม่มีผู้นำหมู่บ้านในการอยู่เป็นขวัญกำลังใจหรือเป็นเสาหลักในการผูกข้อมือ จึงทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านนี้ได้ จึงเป็นให้จำนวนประชากรในการรวบรวมข้อมูลที่ไม่ได้ตามเกณฑ์ที่วางไว้จาก 21 คน เหลือจำนวนประชากร 14 คนในการเก็บข้อมูล ดังนั้นแล้วจำนวนประชากรที่ให้การสัมภาษณ์มีอยู่ 14 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบขั้นตอนการผูกข้อมือของชาวกะเหรี่ยงสะกอ โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตที่ได้การตรวจสอบความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ว่าสามารถวัดแนวคิดและรูปแบบขั้นตอนการผูกข้อมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 แบบการสัมภาษณ์ (Interview Schedule) มีส่วนร่วมด้วย เพื่อเป็นการ

เพิ่มข้อมูลในส่วนที่อาจจะถูกจำกัดจากการสัมภาษณ์

3.2 แบบสังเกต (Observation Schedule)

3.3 การตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลกับวัตถุประสงค์การวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งมีรายนามผู้เชี่ยวชาญในภาคผนวก ข และนำคะแนนประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านไปคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องหรือ IOC (Index of Concordance) จะเห็นได้ว่ารายการประเมินแต่ละรายการมีค่าความสอดคล้องอยู่ที่ 0.66 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือและมีค่าสอดคล้องเฉลี่ยของทุกรายการอยู่ที่ 0.66 จึงสรุปได้ว่าเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมีความน่าเชื่อถือตามเกณฑ์ สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยได้

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ เก็บข้อมูลเบื้องต้นและดูบริบทหมู่บ้าน จนถึงวันประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือก็ร่วมพิธีกรรมผูกข้อมือ จนหลังเสร็จพิธีกรรม

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทั้งหมดมาทำการสัมภาษณ์ โดยเนื้อหา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ 1.) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในพระไตรปิฎก 2.) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ 3.) เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์ โดยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง มีพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลเชิงพรรณนา จึงสามารถสรุปผลจากการวิจัยและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในพระไตรปิฎก

จากการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ทำให้ทราบว่าพุทธจริยศาสตร์หรือจริยศาสตร์

แนวพุทธนี้เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมโดยพุทธองค์ได้วางไว้เป็นมาตรฐาน เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์เพื่อเป็นฐานไปสู่อุดมคติสูงสุดของพุทธศาสนา ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์มีลักษณะไม่ได้บังคับ คือ ไม่มีกฎหรือหรือข้อบังคับให้ต้องกระทำ ตามเหมือนเดียวกับกฎหมายที่ตราไว้เพื่อต้องปฏิบัติ มีลักษณะสมบูรณ์ คือ เป็นความพุดติที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง ครอบคลุมมนุษย์ทุกคนซึ่งเป็นข้อเท็จในธรรมชาติ โดยพุทธศาสนาได้แบ่งออกไว้เป็นสองส่วน คือ ส่วนแรก เรียกว่า สัจธรรม ส่วนที่สอง เรียกว่า ศีลธรรม สัจธรรม คือ ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ข้อเท็จจริงประการนี้จะคงอยู่ในธรรมชาติต่อไป ศีลธรรม คือ ข้อเท็จจริงที่เป็นข้อปฏิบัติให้ดำเนินตาม พุทธจริยศาสตร์เป็นเรื่องของการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่มี สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร โดยใช้เจตนาในการพิจารณาเป็นขั้นพื้นฐานในเกณฑ์พิจารณา ซึ่งจะเป็นเรื่องของการละเว้น และการประพฤติ คือ การละเว้นกายทุจริต การละเว้นวจีทุจริตและการละเว้นมโนทุจริต เรียกว่า ทุจริต 3 โดยให้กลับมา ประพฤติชอบด้วยกาย ประพฤติชอบด้วยวาจาและประพฤติชอบด้วยใจ โดยมีเป้าหมายเพื่อ

1. ประโยชน์ในปัจจุบัน ที่เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ
2. ประโยชน์ในเบื้องหน้า ที่เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ
3. ประโยชน์สูงสุด ที่เรียกว่า ปรมัตถะ

เมื่อมีเป้าหมายจึงมีวิธีการที่จะเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ โดยใช้กระบวนการของไตรสิกขา เพื่อพัฒนาตนเข้าไปสู่เป้าหมาย ทั้งนี้เองหลักไตรสิกขานี้เป็นหลักคำสอนที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง และหลักไตรสิกขานี้เองเมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติแล้วจะปรากฏตรงกับในหลักของโอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ คือ

1. สัพพปาปัสสะ อกรรมัง คือ เว้นจากการประพฤติชั่ว
2. กุสลัสสูปสัมปทา คือ ประกอบสุจริต
3. สจิตตปริโยทปนัง คือ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

ฉะนั้นแล้วกล่าวสรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นข้อปฏิบัติที่ไม่ได้เป็นข้อบังคับ โดยเป็นไปเพื่อขัดเกลาหรือพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ให้มีคุณธรรมสูงขึ้นไปตามลำดับของพุทธจริยศาสตร์ที่ได้วางไว้ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2. ศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ

จากการศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอนี้ทำให้ทราบว่าพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงนี้สืบทอดกันมาโดยการปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีความเชื่อเรื่องขวัญ ที่เชื่อว่าขวัญของชาวกะเหรี่ยงสะกอนี้มีอยู่ 37 ขวัญ เมื่อขวัญตกหล่นหายไปก็จะทำให้เกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องมีการผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว จะทำให้อาการเหล่านั้นหายไป เป้าหมายของการผูกข้อมือนี้เพื่อเป็นการล่อขวัญหรือเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเจ้าของขวัญ ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมการผูกข้อมือนั้นต้องประกอบด้วยผู้นำการผูกข้อมือหรือฮีโซ ในการเป็นผู้เริ่มประกอบพิธีกรรม แล้วชาวบ้านครอบครัวอื่นๆก็จะประกอบพิธีกรรมตาม โดยการประกอบพิธีแต่ละครั้งจะมีผู้ประกอบพิธี ผู้รับการผูกข้อมือ ผู้ร่วมงานการผูกข้อมือ ที่จะอยู่ร่วมงาน โดยมีเป้าหมายเชิงส่วนตัวคือ เพื่อเป็นการล่อขวัญหรือเรียกขวัญให้กลับมา เป้าหมายเชิงสังคม คือ เป็นการเสริมสร้างความรักความผูกพันในครอบครัวและสังคม ก่อให้เกิดความสามัคคีกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเคารพวัฒนธรรมประเพณีหรือกฎข้อบังคับที่อยู่ร่วมกันวิธีการเข้าถึงเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยคติความเชื่อและการประกอบพิธีผูกข้อมือร่วมกันซึ่งแสดงให้เห็นว่าขวัญเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องของจิตวิญญาณแต่ละบุคคล ในวันการประกอบพิธีกรรมนั้นจะใช้เวลาอยู่ 2-3 วัน ขึ้นอยู่กับว่าหมู่บ้านไหนมีจำนวนประชากรมาก วันแรกหรือก่อนวันงานจะมีการเตรียมอุปกรณ์สิ่งต่างๆเอาไว้ วันที่สองหรือวันงาน ช่วงเวลาเช้าจะเป็นการผูกข้อมือ ช่วงบ่ายก็จะเป็นการพากันไปประกอบพิธีในบ้านหลังอื่นๆจนครบทุกหลัง วันที่สามคือ การไปร่วมกันประกอบพิธีกรรมให้กับบ้านหลังอื่นๆที่ยังไปยังไม่ครบต่อจากวันงาน ซึ่งพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอจะจัดขึ้นทุกๆปี ละ 2 ครั้ง โดยจะตรงกับ เดือนกุมภาพันธ์และเดือนสิงหาคมของทุกปี หลังจากที่ได้รับการผูกข้อมือแล้วทำให้ผู้ได้รับการผูกข้อมือมีขวัญและกำลังใจในการดำเนินใช้ชีวิต ก่อให้เกิดความรักความผูกพันกันในครอบครัวมากขึ้น มีการเคารพเชื่อฟังปฏิบัติตามกฎข้อระเบียบสังคมมากขึ้น ทำให้สังคมมีความสุขอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ซึ่งสรุปได้จากความแตกต่างกันของหมู่บ้านที่มีการผูกข้อมือและหมู่บ้านที่ไม่มีการผูกข้อมือแล้ว ในสังคมกะเหรี่ยงสะกอ ทั้งความเป็นมา คติความเชื่อ และเป้าหมายของพิธีกรรมการผูกข้อมือนี้นี้ล้วนแล้วต้องการให้ตนเองมีความและสังคมอยู่อย่างสงบ ทั้งยังเป็นการรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของกะเหรี่ยงสะกอเองอีกด้วย

จากการวิเคราะห์พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอตามแนวพุทธจริยศาสตร์นี้ทำให้ทราบว่าพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอสะกอมีประพฤติกรรมที่เป็นการทูลจิตประภาสหนึ่งนั่นก็คือ กายทูลจิต กายทูลจิตในที่นี้คือ การฆ่าหรือตัดชีวิต ฆ่าไก่

หรือหมูในการทำอาหารเพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรม กายทุจริตประการนี้ไม่เป็นไปตามหลักของพุทธจริยศาสตร์คือไม่ถูกต้องตาม ส่วนวจีทุจริตและมโนทุจริตนั้นเวลาผูกข้อมือชาวกะเหรี่ยงจะไม่ประพดีหรือละเมียดลงไป ส่วนของการให้ประพดีหรือสุจริตทั้งสามประการนี้ กายสุจริตคือการพดีชอบด้วยกายประเด็นตรงนี้ในเวลาผูกข้อมือชาวกะเหรี่ยงสะกอนั้นกระทำไม่ได้ ไม่สามารถละเว้นจากฆ่าสัตว์ได้ เพราะพิธีกรรมการผูกข้อมือจำเป็นที่จะต้องใช้สัตว์นั้นก็คือ ไก่หรือหมู ในการใช้ประกอบอาหาร ส่วนอีกสองข้อที่เหลือของการประกอบสุจริตนั้นคือ วจีสุจริต และมโนสุจริต นั้นเวลาผูกข้อมือชาวกะเหรี่ยงสะกอสสามารถกระทำหรือประกอบวจีสุจริตและมโนสุจริตได้ เมื่อไปดูถึงเกณฑ์การตัดสินในทางพุทธจริยศาสตร์แล้วนั้นจะเห็นถึงการกระทำที่ไม่เป็นกุศลคือ การฆ่าสัตว์ เป็นการกระทำที่เบียดเบียนชีวิตคนอื่นนั่นคือสัตว์ การฆ่าหรือลดทอนชีวิตคนอื่นก็ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับของบัณฑิตหรือปราชญ์เช่นเดียวกัน ผลของการกระทำคือการผูกข้อมือแม้จะเป็นเพื่อประโยชน์สุขตนและส่วนรวมก็ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของพุทธจริยศาสตร์แม้ว่าจะมีเจตนาที่เป็นกุศลก็ตาม เมื่อวิธีการยังไม่สมบูรณ์คือ มีการเบียดเบียนอยู่ ผลของการกระทำนั้นจะออกมาเป็นบวกหรือลบในทางพุทธจริยศาสตร์ย่อมไม่ดีไม่ถูกต้อง

หากเรามองการผูกข้อมือในแง่ของการผูกข้อมือนั้น คือ เจตนาเริ่มแรกของการผูกข้อมือ คือการล่อหรือเรียขวัญเพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับเจ้าของ เป็นเจตนาที่ดีคือการช่วยให้คนพ้นทุกข์ การผูกข้อมือนั้นก็ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เมื่อเจตนาดี ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นบัณฑิตหรือปราชญ์ก็ย่อมสรรเสริญการกระทำนั้น การกระทำนั้นคือการผูกข้อมือย่อมเกิดประโยชน์และความสุขทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับสังคม การกระทำคือการผูกข้อมือย่อมเป็นการกระทำที่ดีที่ถูกต้อง นี่คือการมองในแง่ส่วนการผูกข้อมือ กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือ เป็นเรื่องที่ดีในเบื้องต้นเพราะก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี แต่ดียังไม่เต็มที่เพราะยังเป็นกายทุจริต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้มุ่งเน้นศึกษาพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ โดยวิเคราะห์การผูกข้อมือผ่านหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อต้องการทราบว่าพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอนั้นมีเป้าหมายเช่นเดียวพุทธจริยศาสตร์หรือไม่ แล้วอยู่ในระดับใดของพุทธจริยศาสตร์เพื่อเป็นการสนับสนุนให้พิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอได้คงดำรงอยู่สืบต่อไปทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดียิ่ง

ให้เกิดขึ้นกับชาวกะเหรี่ยงสะกอรุ่นหลังให้มีความตระหนักเห็นถึงคุณค่าการผูกข้อมือและ เพื่อเกิดความเข้าใจกับบุคคลอื่นที่มีความสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือแม้กระทั่งความเชื่อของ ชาวกะเหรี่ยงสะกออีกด้วยและสืบไป โดยผู้วิจัยขอเสนอหัวข้อการวิจัยต่อไปที่น่าจะเป็น ประโยชน์ดังนี้

1. ควรจะมีการศึกษาการผูกข้อมือกะเหรี่ยงสะกอโดยผ่านกรอบแนวคิด ประโยชน์นิยม
2. ควรจะมีการศึกษาคุณวิทยาในพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ
3. ควรจะมีการศึกษาสัญลักษณ์และสร้างความหมายในพิธีกรรมการผูกข้อมือของกะเหรี่ยงสะกอ

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). **มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา: พลังสร้างสรรค์ในชุมชน** ชนบท. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์น.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2540). **กะเหรี่ยงหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). **เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับผู้วิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ศรีอนันท์.
- มานพ ชื่นภักดี. (2553). **ประเพณีผูกข้อมือชนเผ่าปกากะญอ (ก๊อจ้อลาขู) ตำบล แม่จัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด ตาก**. ตาก: วัฒนธรรมจังหวัดตาก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.